

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Karl Backlund		OP SA 15–18
Handledare		
		Antal ord: 11976
Kristin Ljungkvist	Beteckning	Kurskod
		1OP415
SVENSKT OFFENSIVT AGERANDE: EN ENFALLSTUDIE AV DEN SVENSKA INSATSEN I AFGHANISTAN 2009–2012.		
<u>ABSTRACT:</u>		
<p>This case-study examines the Swedish armed forces in Afghanistan between 2009 and 2012. The aim of this study is to explore how it comes that an organization that is promoting security and stabilizing operations in a post conflict setting in northern Afghanistan gaudily turns in to an aggressive fighting force. The analytic framework is based on Theo Farrells theory of military adaption as well as Lauren Wilcox's theory of the role of gender as an explanation of military organisations offensive bias. The results show that the Swedish behaviour should be understood as a combination of adaption to demands form allied forces, a result of pollical will to achieve national political goals and a strong offensive bias.</p>		
<u>Nyckelord:</u>		
Afghanistaninsatsen, Militär anpassning, Offensiv hegemonisk maskulin kultur, Farrell, Wilcox		

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	3
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.2 FORSKNINGSOVERSIKT	4
1.3 SYFTE	8
1.4 FRÅGESTÄLLNING	8
1.5 AVGRÄNSNINGAR.....	9
1.6 DISPOSITION	10
2. TEORI.....	10
2.1 OFFENSIVT AGERANDE SOM EN FUNKTION AV RATIONELL ANPASSNING	11
2.2 <i>Drivkrafter för anpassning</i>	12
2.3 <i>Formande faktorer</i>	13
2.4 OFFENSIVT AGERANDE SOM EN FUNKTION AV HEGEMONISK MASKULINITET	16
2.4.1 <i>Hegemonisk maskulinitet och teknik</i>	16
2.4.2 <i>Beskydd förstått som offensiv kult</i>	17
2.5 TEORIERNAS RELEVANS	18
3. METOD.....	19
3.1 FORSKNINGSDSIGN	19
3.2 KVALITATIV ANALYS AV MENINGSINNEHÅLL.....	20
3.3 MATERIAL	20
3.4 KÄLLKRITIK OCH MATERIALDISKUSSION.....	23
3.5 OPERATIONALISERING AV FARRELLS TEORI – ANALYSVERKTYG	25
3.6 OPERATIONALISERING AV WILCOX TEORI – ANALYSVERKTYG	26
4. ANALYS	27
4.1 RESULTAT.....	27
4.2 DRIVANDE FAKTORER	29
4.3 FORMANDE FAKTORER	32
4.4 FÖRKLARINGAR TILL OFFENSIVT AGERANDE UTIFRÅN HEGEMONISK MASKULINITET	37
4.5 FÖREKOMSTEN AV GENUSSKODADE BEGREPP SOM VISAR PÅ FÖREKOMSTEN AV OFFENSIV KULT	39
4.6 BEGREPP SOM VISAR FÖREKOMSTEN AV NARRATIVET <i>GOOD GUYS - BAD GUYS</i>	44
5. AVSLUTNING	47
5.1 HUR KAN DET SVENSKA OFFENSIVA AGERANDET FÖRSTÅS?	47
5.2 RESULTATDISKUSSION	48
5.3 FORTSATT FORSKNING	48
5.4 RELEVANS FÖR FRAMTIDA YRKESUTÖVNING	49
LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING	50

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Den svenska insatsen i Afghanistan, som har pågått i olika skepnader från 2002 till 2014 har haft varierande målsättningar och omfattat både militär och civil verksamhet. De militära målsättningarna går att summera till att skapa säkerhet och stabilitet samt att genom insatsen skapa trovärdighet för och förmåga hos Sverige som deltagare i internationella insatser.¹

Det har under insatsen funnits en stark ovilja att riskera svenska förluster. Farhågan var att egna förluster snabbt skulle skapa en opinion för att avbryta insatsen och ta hem personalen.² Även inom insatsen förekom en bild av att det viktigaste var att få hem all personal helskinnad.³ Denna vilja visade sig genom att den ledande staben i insatsområdet starkt betonade defensiva uppgifter. En defensiv inställning förmedlas även från högkvarteret i Sverige.⁴

Verksamheten i insatsområdet visar däremot upp en helt annan bild av den svenska insatsen. Från 2008 ökar antalet stridskontakter fortlöpande, för att kulminera med 71 fall av svenskar i strid 2010.⁵ Under 2009–2010 tillförs även tyngre fordon och förändringar görs i insatsreglerna som nu möjliggör ett mer offensivt svenskt agerande.⁶ En händelseutveckling som stämmer ytterst dåligt med de defensiva intention som förmedlas av ledningen.

¹ Tingsgård. (2017):62.

² Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015a):55.

³ Jansson et al. (2015):28.

⁴ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):11. Jansson et al. (2015):27.

⁵ Jansson et al. (2015):74.

⁶ Tingsgård. (2017):75.

Detta arbetet undersöker hur det kommer sig att en insats vars ledning anser att egna förluster kan få förödande konsekvenser för insatsen och som förordar ett defensivt agerande samtidigt genomför allt mer offensiva operationer. För att undersöka det svenska militära agerandet i Afghanistan kommer två teorier att användas. Dels Farrells teori om militär anpassning som menar att anpassning ska förstås som en rationell respons på nya utmaningar. Dels Wilcox som söker en förklaring till militärt offensivt agerande som en konsekvens av normativ maskulin hegemoni. Utfallet bör kunna säga någonting om Försvarmaktens förmåga till anpassning och om i vilken utsträckning Försvarmaktens personal påverkas av hegemoniskt maskulina normer i sitt agerande. Slutsatser som bör gå att överföra likväl till framtida internationella insatser som till det nationella försvaret.

1.2 Forskningsöversikt

Uppsatsen rör sig inom tre omfattande forskningsfält, krigföringsförmåga, anpassning och offensiv kult. I grunden ligger tanken om krigföringsförmåga och hur krigföringsförmåga skapas genom anpassning.

Krigföringsförmåga och anpassning

Redan Martin van Creveld tar i sin klassiker *Fighting power* upp anpassning av utbildning som förklaring till den tyska krigföringsförmågan under andra världskriget.⁷ Van Creveld tar inte upp anpassning som en egen faktor för skapandet av krigföringsförmåga, men beskriver anpassning indirekt. Anpassning i detta fall utgörs av det täta samarbetet mellan tyska front- och utbildningsenheter. Ett samarbete som möjliggör att erfarenheter från fronten snabbt kan föras in i utbildningen. Sambandet mellan anpassad utbildning och krigföringsförmåga stärks även genom att van Creveld visar på fall där omsättningen av erfarenheter till anpassad utbildning har misslyckats med kraftigt försämrade krigföringsförmåga som följd.⁸

⁷ van Creveld. (1982):70–79.

⁸ Ibid.

2001 drar David French häpnadsväckande slutsatser efter en studie av den brittiska armén som helhet under andra världskriget. French menar att det inte har skett något egentlig anpassning av den brittiska armén.⁹ Istället ska den ökade krigföringsförmågan som går att belägga efter 1942 förstås som att de fysiska förutsättningarna först då fanns för att genomföra den typen av krigföring som var tänkt redan innan krigsutbrottet.¹⁰

2002 publicerar N.R.M Borton en studie av återskapandet av krigföringsförmåga. I studien görs åter igen kopplingen mellan anpassning av utbildning och krigföringsförmåga. Borton undersöker den brittiska 14e arméns initiala förlust, reträtt, återuppbyggnad och anpassning under striderna i Burma mellan brittiska och japanska styrkor.¹¹ I detta fall är det tydligt att det är den brittiska anpassningsförmågan i relation till den japanska oförmågan till anpassning som utgör en stor del av förklaringen till den brittiska framgången.¹² Bortons undersökning visar precis som van Crevelds behovet av att anpassa utbildning till verkligheten genom att föra in erfarenheter direkt från det stridande enheterna till utbildningsenheterna.¹³

Även Carrier diskuterar krigföringsförmåga, anpassning och utbildning. Carrier bidrag är att lämna den allierade sidan och påvisa skapande av krigföringsförmåga hos italienska förband i Nordafrika före och efter 1941.¹⁴ Carrier anser det bevisat att italienska förband allt eftersom kriget fortgick blev allt mer skickliga i striderna.¹⁵ Carriers menar att utbildning och genom denna, anpassning till motståndaren och klimatet var avgörande för att skapa den ökade italienska krigföringsförmågan. Utbildning av förband på plats framhävs som särskilt viktigt.¹⁶ Intressant i det italienska fallet var att mycket av de erfarenheter som fördes in i utbildningen byggde på tyska erfarenheter och tysk anpassning.¹⁷ Att de italienska förbanden ändå lyckades anpassas sig tyder på att det går att föra över krigföringsförmåga mellan nationer.

⁹ French. (1981):275ff.

¹⁰ Ibid. 277ff.

¹¹ Borton. (2002):27ff.

¹² Ibid. 29 ff., 32.

¹³ Ibid. 41ff.

¹⁴ Carrier. (2015):503f.

¹⁵ Ibid. 504-510.

¹⁶ Ibid. 518-526.

¹⁷ Carrier. (2015):525f.

Sammanfattningsvis går det att konstatera att kopplingen mellan anpassning och skapandet av krigföringsförmåga är tydlig, i varje fall när det gäller andra världskriget. Efter denna översikt är det lätt att se en uppsats där Frenchs teori prövas på den svenska Afghanistansinsatsen. En ansats som hade varit gångbar för att testa Frenchs teori men som snarare hade undersökt svensk krigföringsförmåga än förklarat det svenska agerandet. Det är mot denna bakgrund som Farrells teori om anpassning har valt.

Farrells teori kan förstås som en del i diskursen kring anpassning, dock utan att Farrell själv kopplar till krigföringsförmåga som begrepp. Istället stannar Farrell vid anpassning under pågående insats.

Diskursen kring offensiv kult

1984 publicerar van Evera en förklaring till utbrottet av första världskriget som bygger strategiskt offensivt tänkande; den offensiva kulturen.¹⁸ Van Evera menar att grunden till den offensiva kulturen ligger i de europeiska militära organisationernas oförmåga att dra rätt slutsatser från det amerikanska inbördeskriget, rysk-japanska kriget och boerkriget.¹⁹ Effekten av detta blev att tanken om offensiven som den enda vägen till framgång spred sig över Europa.²⁰ Van Evera menar att det var denna övertygelse om offensives överlägsenhet som mer än något annat låg bakom första världskriget. Eftersom den offensiva stämningen tvingande nationer att agera snabbt och offensivt för att inte riskera att förekommas.²¹

Snyder menar i sin artikel, även den från 1984, att de tekniska förutsättningarna i Europa kring krigsutbrottet 1914 borde ha skapat stabilitet, inte världskrig.²² Att det trots detta utbröt världskrig beror enligt Snyder på att civilsamhället tillät eller i vissa fall uppmuntrade de militära organisationerna att anamma offensivt tänkande för att nå interna mål.²³ Snyders artikel går i sammanhanget att se som en utökning av van Everas resonemang, en koppling som även görs av Snyder själv.²⁴

¹⁸ van Evera. (1984):105.

¹⁹ Ibid. 58f.

²⁰ Ibid. 59ff.

²¹ Ibid. 51.

²² Snyder. (1984):108.

²³ Ibid. 109f.

²⁴ Ibid. 113ff.

2002 skriver Echevarria II en replik till 80-tals tänkarna och lägger fram sin syn på hur det som har kommit att kallas den offensiva kulturen bör förstås.²⁵ Echevarria II menar att det är logiskt att moral och offensiv anda premierades inför första världskriget. Att moralen och offensiven var det naturliga mänskliga komplementet till den nya tekniken och att detta är resultatet av erfarenheter från de konflikter som utspelade sig innan utbrottet av första världskriget.²⁶ Sammanfattningsvis ställer sig Echevarria II bakom förekomsten av en offensiv kult, han menar även att det inte är otroligt att organisatoriska eller politiska motiv kan ha varit bidragande till fenomenet.²⁷ Det som Echevarria II tillför är synen att den offensiva kulturen framförallt var tänkt som en logisk anpassning på ett konceptuellt plan.²⁸ Att den offensiva kulturen ändå fick ett fysiskt uttryck menar Echevarria II berodde på att massorna som utgjorde Europas arméer, en generation utan egna krigserfarenheter, var allt för villiga att agera offensivt.²⁹

Förekomsten av offensiv kultur i militära organisationer har diskuterats länge och sambandet mellan militära organisationer och offensivt agerande svår att avvisa. Weissmann och Ahlström visar så sent som 2017 att svenska officerare i allmänhet och arméofficerare i synnerhet har en stark offensiv tendens.³⁰ Weissmann och Ahlström lägger även fram en förklaring till varför svenska officerare fattar offensiva beslut. De menar att grunden utgörs av militär kultur och utbildning i samspel och att dessa i sin tur reproduceras genom psykologiska faktorer, militärhistoria, militärteori och styrande dokument.³¹

Vilcox bidrag till diskursen kring offensiv kult är att anlägga ett genusperspektiv. Hon menar att förekomsten av en offensiv kult är tydlig, men menar samtidigt att orsaken till det offensiva agerandet inte är klarlagt.³² I sin artikel undersöker hon hur genusteori utifrån teknik, offensiv doktrin genom nationalism och beskyddarideal kan förklara offensivt agerande.³³

²⁵ Echevarria II. (2002):199f.

²⁶ Ibid. 201f.

²⁷ Ibid. 209.

²⁸ Ibid. 209f.

²⁹ Ibid. 210.

³⁰ Weissmann. Ahlström. (2017):1, 8 f., 15.

³¹ Ibid. 15ff.

³² Wilcox. (2009):209f.

³³ Ibid. 219.

Skälet till att Weissmanns och Ahlströms teori inte används i detta arbete är att det inte kompletterar Farrels i samma utsträckning som Wilcox gör. Att välja bort Farrels teori till förmån för Weissmann och Ahlström hade samtidigt begränsat möjligheten till andra förklaringar till det svenska agerandet än offensiv kult.

1.3 Syfte

Uppsatsens syfte är primärt att undersöka hur försvarsmaktens offensiva agerande under afghanistaninsatsen kan försåts. För att göra det anläggs två kompletterade teorier som båda bör kunna förklara Försvarsmaktens agerande om än med olika utgångspunkt. Uppsatsens sekundära syfte är att utifrån insatsen i Afghanistan dra generella slutsatser kring kommande internationella insatser såväl som nationellt försvar.

När det gäller generaliserbarheten mellan insatsen i Afghanistan där svenska förband genomförde upprorsbekämpning som en del av en multinationell insats (ISAF) och nationellt försvar kan upplevas vanskelig. Det som ändå gör att en sådan ansats är rimlig är att det som generaliseras är beroende av kultur och organisatoriska förutsättningar. Då dessa är mer beständiga än fysiska förutsättningar så torde en generalisering på detta plan vara överförbart trots skilda fysiska förutsättningar.

1.4 Frågeställning

Kan det allt mer offensiva agerandet under 2009–2012 i den svenska afghanistaninsatsen förklaras som en rationell anpassning och/eller som en funktion av offensiv maskulin hegemonisk kultur inom Försvarsmakten?

Formuleringen och/eller i detta fall ska försåts som att teorierna inte ställs mot varandra utan att syftet istället är att ge en så omfattande förklaring som möjligt till det empiriska problemet.

1.5 Avgränsningar

Denna uppsats kommer endast att använda två av de tre förklaringar som utgör Wilcox teori. Den förklaring som avgränsas bort berör offensiv doktrin som en effekt av nationalism. Något som inte berörs i denna uppsats undersökningsmaterial och som därför inte heller kommer att omfattas i teorikapitlet.

Avgränsningen i tid till 2009–2012 görs på tre grunder. För det första är det den mest intensiva perioden för den svenska insatsen. Enligt Markstridsskolan förekom endast 7 stridskontakter där svensk personal var inblandad mellan 2002 och 2008 för att under 2009 öka till 32 stycken.³⁴ Nedan återfinns en redogörelse för antalet stridskontakter för respektive år mellan 2002 och 2013 involverande svensk personal.

År	Antal stridskontakter
2002 - 2008	7
2009	32
2010	71
2011	54
2012	23
2013	0

Figur 1: Antalet stridskontakter i Afghanistan 2002–2013 med svensk personal, exklusive händelser involverande endast specialförband.³⁵

Att undersöka svenskt offensivt agerande utanför den avgränsade tiden bör därför inte vara intressant då det inte kan sägas finnas belägg för att ett sådant agerande förekommit. För det andra gör den höga stridsintensiteten att den avgränsade perioden lämpar sig bättre att generalisera till nationellt försvar, där stridsintensiteten kan antas vara hög i förhållande till internationella insatser. För det tredje förekommer mer material som berör den avgränsade perioden, då den även av Försvarmakten har ansetts vara särskilt intressant att undersöka.

³⁴ Marklund, Torbjörnsson. (2016):74.

³⁵ Ibid. 74.

1.6 Disposition

Kapitel 2 omfattar motiv till valda teorier, redogörelse för och diskussion av de valda teorierna.

Kapitel 3 omfattar forskningsdesign och metod. En summering och diskussion av undersökningsmaterialet innefattande källkritik samt de analysverktyg som används för analysen av materialet.

Kapitel 4 inleds med en resultatsummering för att sedan presentera resultatet av analysen och utdrag från materialet.

Kapitel 5 avslutar arbete med att diskutera resultatet i förhållande till forskningsfrågan och undersökningens syfte. Det ges även förslag på fortsatt forskning samt reflekteras över undersökningens resultat och dess relevans för den framtida yrkesrollen.

2. Teori

Valet av teorier har gjorts för att skapa en spännvidd hos förklaringen av det svenska offensiva agerandet i Afghanistan. Farrells teori är vald som en mest trolig förklaringsmodell, då den är framtagen för fallstudier av militära organisationers utveckling och anpassning i Afghanistan. Farrells teori har visat sig ha förklaringskraft när det gäller bland annat den danska och tyska insatsen i Afghanistan.³⁶ Att Farrells teori har visat sig fungera på det danska fallet är av intresse då Danmark som nordiskt land och småstat kan antas ha liknande kultur och förutsättningar som Sverige. Det tyska fallet är av intresse då det svenska bidraget till del var under tysk administration. Detta eftersom Tyskland ansvarade för det administrativa området i norra Afghanistan där både tyska och svenska enheter verkade.³⁷ Farrells teori borde alltså kunna förklara även den svenska anpassningen i Afghanistan.

För att ge en motvikt till Farrells teori används Wilcox förklaring av den offensiva kulturen som en funktion av hegemonisk maskulin kultur. Wilcox teori torde ha stor förklaringskraft då Försvarsmakten i egenskap av militär organisation är att förstå som normativt hegemonisk maskulin kultur. Wilcox teori kompletterar Farrell genom att belysa värderingar och kultur, någonting som Farrell inte befattar sig med i samma utsträckning. Att genom Wilcox komma åt Försvarsmaktens kultur och inneboende värderingar ökar även generaliserbarheten och

³⁶ Farrell et al. (2013):136–158, 192–218.

³⁷ Tingsgård. (2017):73, 83.

möjligheten att dra slutsatser bortom insatsen i Afghanistan. Då kulturen inom Försvarsmakten rimligtvis bör påverka organisationens agerande även utanför insatsen, exempelvis vid nationellt försvar.

2.1 Offensivt agerande som en funktion av rationell anpassning

De många och omfattande aspekterna som Farrell menar driver och formar anpassning är inte lika förekommande i alla fall. Farrell menar även att militär anpassning beroende på omständigheterna och vilket material som finns tillgängligt att undersöka kommer att yttra sig på olika nivåer.³⁸ Detta betyder i praktiken att Farrells analytiska ramverk är medvetet rörligt och att faktorernas värde måste värderas från fall till fall. En avgörande faktor i ett fall kan alltså vara icke förekommande i ett annat. Farrell lägger ingen värdering i detta, istället är möjligheten att nå olika förklaringar att se som en styrka. I denna uppsats kommer fokus att läggas på hur det offensiva svenska agerandet kan förstås som en funktion av rationell anpassning.

Drivkrafter för anpassning	Formande faktorer	Införande
Insatsgenererade utmaningar	1. Inrikespolitik	Strategisk nivå: Strategiska mål, truppbidraget storlek, ekonomiska resurser
	2. Allianspolitik	
Ny teknik	3. Strategisk kultur	Operativ nivå: Doktrin, utbildning, planering- och genomförande av verksamhet
	4. Civil-militära relationer	

Figur 2: Drivande och formande faktorer för militär utveckling och anpassning³⁹

³⁸ Farrell et al. (2013):6ff.

³⁹ Ibid. 8.

2.2 Drivande faktorer

Den starkaste drivkraften för militär utveckling skapas av militära insatser. Dessa drivkrafter kan antingen uppstå genom nya uppkomna utmaningar, eller genom en ökning av en redan befintlig utmaning. Om en utmaning är tillräckligt svår kan den tvinga staten att agera genom anpassning av strategiska mål, truppbidragets storlek eller finansiering.⁴⁰

Insatsgenererade utmaningar

Denna drivkraft beskrivs som särskilt viktig. Exempel på insatsgenererade utmaningar är utdragna intensiva stridigheter, att motståndaren använder nya metoder, att insatsen genomförs lång hemifrån, att insatsen genomförs under påverkan av svåra fysiska omgivningsfaktorer, att förbandet är beroende av opålitliga samarbetspartners eller att illa fungerande civil-militär samverkan krävs för att uppnå strategiska mål.⁴¹

De insatsgenererade utmaningarna kan vara så svåra att de hotar insatsen att misslyckas, det är framförallt hotet om misslyckande som kan starta militär anpassning, eftersom detta hotar organisationens existens. För att anpassning skall ske som en effekt av en upplevd risk för-, eller ett fullbordat militärt misslyckanden krävs dock att detta identifieras och förmedlas till beslutsfattare.⁴²

Ny teknik

På samma sätt som insatsgenererade utmaningar tvingar fram anpassning så skapar ny teknik förutsättningar och motiv för anpassning. Farrell menar att ny teknik och insatsgenererade utmaningar med fördel går att se som en symbiotisk relation. Tillförseln av ny teknik eller anpassning av gammal teknik hos en motståndare skapar insatsgenererade utmaningar. Detta skapar i sin tur ett behov av ny teknik och där till hörande organisatorisk anpassning. Under insatsen i Afghanistan är vägbomber (IED-system) och motåtgärder (C-IED) ett exempel på denna relation. Farrel understryker dock att ny teknik endast är en förutsättning för ny praktik och att teknik måste knytas till metoder för att få effekt.⁴³

⁴⁰ Farrell et al. (2013):8.

⁴¹ Ibid. 9.

⁴² Ibid. 9.

⁴³ Ibid. 10f.

2.3 Formande faktorer

Insatsgenererade utmaningar och ny teknik är inte i sig själva garantier för militär anpassning. Inrikespolitik, allianspolitik, strategisk kultur och civil-militära relationer påverkar alla stater och militära organisationers vilja och möjlighet till anpassning.⁴⁴

Inrikespolitik

Det är svårt att bevisa tydliga generella samband mellan inrikespolitik och militär anpassning. Farrell tycker sig däremot se ett antal trender. För det första att krig är omodern i Västeuropa och att det västvärlden har blivit allt mer demilitariserat. Krig har istället blivit små angelägenheter som hanteras av professionella arméer, kriget har blivit en åskådarsport.⁴⁵ Den andra trenden som Farrell urskiljer är att västerländska stater har en valmöjlighet när det kommer till i vilken utsträckning staten önskar delta i krig. Krig beskrivs i regel som fredsfrämjande insatser eller motiveras med att hjälpa främlingar och är ofta uppbackade av FN.⁴⁶ Över lag är det svårt att generalisera kring inrikespolitikens påverkan på militär anpassning. Klart är dock att inrikespolitik kan ha en påverkan, både genom folklig opinion och genom nationell självbild.⁴⁷

Allianspolitik

Då insatsen i Afghanistan leddes av NATO behöver även påverkan av mellanstatliga samarbeten beaktas när det gäller militär anpassning. Det är en naturlig konsekvens av mellanstatliga samarbeten att kompromisser och gemensamma överväganden begränsar handlingsfrihet och hastigheten i beslutsfattandet. I praktiken kan även den starkaste militära nationen hindras i sin anpassning av sina allierades tillkortakommanden.⁴⁸ På samma sätt kan krav från en stark allierad begränsa den svagare nationens förmåga att genomdriva egna långsiktiga planer.⁴⁹ Det finns även exempel på när en stats internpolitiska situation i praktiken har hindrat de övriga inom samarbetet att agera.⁵⁰

⁴⁴ Farrell et al. (2013):10.

⁴⁵ Ibid. 10f.

⁴⁶ Farrell et al. (2013):11.

⁴⁷ Ibid. 10ff.

⁴⁸ Ibid. 12.

⁴⁹ Ibid. 12f.

⁵⁰ Ibid. 13.

Ett dilemma som är särskilt tydligt inom NATO är balansen mellan att bidra mycket och riskera att bli utnyttjad. Alternativt är att bidra i lite utsträckning och på så sätt riskera att tappa inflytande eller att uteslutas ur samarbetet. Inom NATO yttrar sig detta dilemma i form av en diskussion där USA menar att Europa inte bidrar nog till gemensamma insatser.⁵¹ Olika staters villighet att delta i insatsen i Afghanistan kan också kopplas till nationella frågor, där nationell politik används för att nå allianspolitiska mål och tvärt om.⁵² Oavsett vilken av de ovanstående effekterna som uttrycker sig i det enskilda fallet så är allianspolitik att se som en negativ inverkan på militär anpassningsbarhet under insatsen i Afghanistan.⁵³

Strategisk kultur

Delade värderingar mellan stat och militär gör att viss utveckling är lätt att genomföra medan en annan utvecklingsriktning är otänkbar. De samhälleliga normerna styr i stor utsträckning hur våld och militär utveckling formas. Vad som accepteras varierar till stor del beroende på vilka erfarenheter som en nation har haft tidigare. Tyskland var exempelvis reellt ovilliga att bruka militärt våld i Afghanistan medan Frankrike och Storbritannien visade sig betydligt mycket mer angelägna. När det gäller Storbritannien så finns även en stor acceptans att strida som en del av amerikanska insatser, medan Frankrike oberoende av en stor acceptans för våldsutövning inte är lika benägna att följa USA.⁵⁴

Strategisk kultur formar även de militära organisationerna själva, där exempelvis USA har en tydlig tradition av att förlita sig på teknologiska lösningar. Vidare kan de militära organisationernas utveckling formas på samma sätt men beroende på egna erfarenheter. Ett historiskt exempel på detta är den brittiska viljan att satsa på slagskepp, då de har visat sig historiskt gångbart för den brittiska flottan. Medan den tyska flottan sakade sådana erfarenheter och därför var mer villiga att satsa på utvecklingen av ubåtar.⁵⁵

⁵¹ Farrell et al. (2013):13f.

⁵² Ibid. 14.

⁵³ Ibid. 14.

⁵⁴ Ibid. 14f.

⁵⁵ Ibid.15

Den generella slutsatsen är att om militär anpassning sker så är den i linje med den strategiska kulturen och/eller den inomorganisatoriska kulturen. När ett problem utmanar den strategiska kulturen finns det tre förhållningssätt. Antingen skyddas den rådande strategiska kulturen genom att mer resurser satsas på den redan befintliga planen. Ett andra alternativ är att den strategiska kulturen utvidgas försiktigt när den utveckling som krävs befinner sig på gränsen av det som kan anses acceptabelt. Ett tredje drastiskt alternativ är att den strategiska kulturen faller söder och omvärderas. Det krävs dock i regel militära nederlag eller nära misslyckanden.⁵⁶

Civil-militära relationer

När det gäller militär utveckling eller anpassning så är det av mindre vikt om det är civila eller militära krafter som leder anpassningen. När det gäller demokratier så är normen att den civila makten leder utveckling genom inriktningar och strategi, medan militära krafter leder anpassning och utveckling på operativ nivå.⁵⁷ I brist på civilt ledarskap så kan dock militära organisationer även genomföra anpassning och utveckling på strategisk nivå. Det finns en möjlighet att anpassning eller utveckling på operativ nivå genomförd av den militära organisationen tvingar de civila makthavarna att anpassa de strategiska målen. Detta går då att förstå som nerifrån-upp anpassning.⁵⁸ I praktiken utgör samspelet mellan civila och militära krafter för anpassning en växelverkan mellan uppifrån-ner och nerifrån-upp anpassning.⁵⁹

⁵⁶ Farrell et al. (2013):16.

⁵⁷ Ibid. 18.

⁵⁸ Ibid. 18.

⁵⁹ Ibid. 18.

2.4 Offensivt agerande som en funktion av hegemonisk maskulinitet

Gender ska förstås som identitet och inte som fysiskt kön knutet till en person. Kön förstått inom genderteori är istället en dikotomisk funktion bestående av femininitet och maskulinitet. Som dikotomiskt begrepp innebär det att de två begreppen är: 1) gemensamt uttömmande, att allt kan placeras i en av de två kategorierna 2) ömsesidigt uteslutande: att inget samtidigt kan tillhöra båda delarna. Således är allt antingen maskulint eller feminint kodat.

Wilcox menar att världen bör förstås som motsatsförhållanden, där grunden är motsatsen mellan maskulint och feminint kodade egenskaper.⁶⁰ Exempel på sådana motsatsförhållanden är sinne/kropp, kultur/natur, logik/intuition och objektivitet/subjektivitet. I detta fall är den första egenskapen att förstås som maskulin, medan den andra är att förstås som feminin.⁶¹ Då västvärlden enligt Wilcox utgår från ett maskulint hegemoniskt perspektiv är de maskulina egenskaperna mer önskvärda än de feminina.⁶² I detta fall är det motsatsförhållandet mellan offensiv/defensiv som undersöks, där offensiv är maskulint kodat.

2.4.1 Hegemonisk maskulinitet och teknik

Tekniska system saknar i sig själva en offensiv eller defensiv koppling. Offensiv och defensiv teknik är således en funktion av teknikens tänkta användningsområde; alltså en social konstruktion utifrån användarens förståelse.⁶³ Med detta som grund är sättet som teknik används en bra fingervisning om hur en militär organisation förhåller sig till defensivt och offensivt agerande.⁶⁴

Det finns en tendens att se teknik med defensiva användning som mindre maskulin, då dessa inte gynnar det klassiskt manliga militära dygderna.⁶⁵ Nyttan av denna teknik har då nedtonats till förmån för offensiva värden.⁶⁶

⁶⁰ Wilcox. (2009):221.

⁶¹ Ibid. 221.

⁶² Ibid. 221.

⁶³ Ibid. 220f.

⁶⁴ Ibid. 221.

⁶⁵ Ibid. 222.

⁶⁶ Ibid. 222.

2.4.2 Beskydd förstått som offensiv kult

En del i den hegemoniska maskuliniteten är att försvara de som är svaga och själva saknar förmåga att försvara sig. Detta ridderliga ideal har historiskt sett varit en del av och motivation för offensivt agerande.⁶⁷ Ett annat uttryck för den ridderliga(beskyddande) maskuliniteten är motsättningen mellan de egna goda krafterna och motståndarens hotande onda krafter (good guys vs bad guys).⁶⁸ Bilden av den starka beskyddaren skapar även moraliska förutsättningar för våldsanvändning.⁶⁹ Vid en första anblick kan det framstå som att beskydd av civilisation och de svaga skulle förespråka ett defensivt agerande snarare än ett offensivt. Wilcox menar dock att det finns tre tydliga sätt som det maskulina skyddande narrativet är offensivt. För det första skapar ett offensivt agerande bättre förutsättningar för skydd, då ett aktivt agerande uppfattas mer framgångsrikt. För det andra skapar hegemonisk maskulinitet möjligheter för stater att använda skyddsbehovet utanför de egna gränserna för att med detta som stöd agera offensivt och samtidigt moraliskt. För det tredje skapar narrativet av den beskyddande maskuliniteten och ridderligheten en situation där det går att spela på tapperhet och offervilja för att motivera offensivt agerande.⁷⁰

⁶⁷ Wilcox. (2009):234.

⁶⁸ Ibid. 234.

⁶⁹ Ibid. 235.

⁷⁰ Ibid. 236.

2.5 Teoriernas relevans

De valda teorierna är tänka att belysa olika aspekter av den svenska insatsen och det svenska offensiva agerandet. Med stöd av Farrells teoretiska ramverk undersöks om offensivt agerande kan förstås som ett resultat av anpassning. Det är alltså inte det offensiva agerandet i sig som undersöks utan istället vad som orsakade det offensiva svenska agerandet. Detta innebär att analysen även kommer att finna faktorer som skapade anpassning, men som inte påverkar direkt till offensivt agerande. Dessa faktorer som inte bidrar direkt till offensivt agerande kan däremot eventuellt öka förståelsen för hur Försvarsmakten låter sig påverkas, något som kan vara av intresse för det sekundära syftet att dra generella slutsatser för framtida insatser och nationellt försvar.

Wilcox bidrar med att belysa de bakomliggande normerna som styr Försvarsmaktens agerande genom att utgå ifrån hegemonisk maskulinitet som förklaring till just offensivt agerande. Wilcox arbetar alltså på ett annat mer djupt bakomliggande plan än Farrell. Slutsatserna dragna med hjälp av Wilcox bör även som tidigare nämnts gå att generalisera till alla situationer där Försvarsmakten löser väpnad strid då de bygger på värderingar och kultur någonting som alltid bärs med och därigenom alltid är verksamt.

De risker som är förenade med Farrells teori är att det teoretiska ramverket är så brett att det kan bli svårt att avgöra vilka faktorer som är avgörande för det svenska agerandet och vilka som är sekundära. Att Farrells teori omfattar så många aspekter gör även att materialet som används måste väljas på ett sådant sätt att alla aspekter kan förekomma. Detta riskerar att minska undersökningens djup. När det kommer till Wilcox teori så finns det en risk att det som återges i undersökningsmaterialet inte återger de värderingar som rådde under insatsen. Om detta är fallet så kommer även utfaller att bli missvisande i samma utsträckning.

3. Metod

3.1 Forskningsdesign

Undersökningen är utformad som en teorikonsumerande enfallstudie då fallstudiemetodiken lämpar sig för att ge en så omfattande bild av det valda fallet som möjligt.⁷¹ För att ge spännvidd i undersökningen har två teorier med olika utgångspunkter valts, en rationell förklaringsmodell och en konstruktivistisk. Målet med den valda forskningsdesignen är att skapa generaliserbara slutsatser om offensivt agerande inom Försvarmakten. Varvid en fallstudiedesign med målet att nå en djupare förståelse inom ett avgränsat område är att föredra.⁷²

Generaliserbarheten vid enfallstudier har tidigare varit omdiskuterad, men enligt Flyvbjerg är detta en förlegad sanning.⁷³ Flyvbjerg visar på att det finns ett stort antal historiska generaliseringar baserade på enfallstudier som i efterhand har visat sig korrekta och som har varit avgörande för sina respektive forskningsfält.⁷⁴ Flyvbjerg menar dock att generaliserbarheten är starkt beroende av det valda fallet.⁷⁵ Motivet för att välja Sveriges insats i Afghanistan mellan 2009-2012 är att det är att se som vad Flyvbjerg kallar ett extremfall. Det vill säga ett fall som är särskilt lämpligt eller problematiskt utifrån det som avses att undersökas.⁷⁶ Det som gör den svenska insatsen i Afghanistan mellan åren 2009–2012 särskilt intressanta för svenskt offensivt agerande är framförallt den höga stridsintensiteten. Att svenska förband har utsatts för en i modern tid unikt krigsnära situation för Försvarmakten gör även att fallet är det bästa tillgängliga för att undersöka Försvarmaktens agerande i krig.⁷⁷

⁷¹ Mattew, Sutton. (2016):76.

⁷² Ibid. 76f.

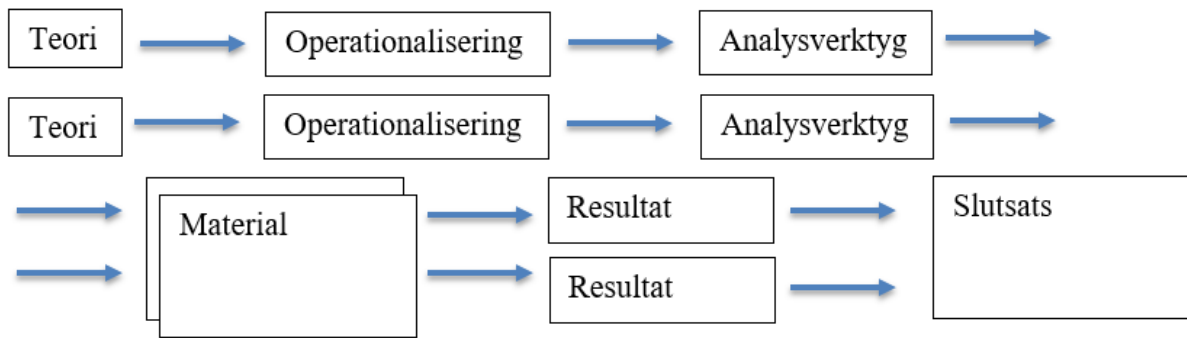
⁷³ Flyvbjerg. (2006):225.

⁷⁴ Ibid. 225f.

⁷⁵ Ibid. 225.

⁷⁶ Ibid. 230.

⁷⁷ Jansson et al. (2016):16.

Figur 3: Uppsatsens forskningsdesign

3.2 Kvalitativ analys av meningsinnehåll

Eftersom det är meningsinnehållet i de utredningar och rapporter som utgör studiens material som är intressant, så används det som Johannessen och Tufte kallar för analys av meningsinnehåll som grunden i uppsatsens metod. En liknande metod beskrivs i Metodpraktikan under det övergripande namnet kvalitativ textanalys. Där beskrivs metoden som en analys av text där allt innehåll inte är likvärdigt i förhållande till det som ska undersökas.⁷⁸ Johannessen och Tufte likt Metodpraktikan beskriver dock en induktiv ansats för att utvinna indikatorer.⁷⁹ Denna uppsats använder istället en deduktiv ansats för att operationalisera fram ett analysverktyg ur de valda teorierna.

3.3 Material

Materialet som ligger till grund för undersökningen är utredningar och rapporter framtagna med statlig finansiering och med i huvudsak två syften. Regeringens särskilda utredares rapport syftar till att ge en övergripande bild av insatsen, medan de alster som tagits fram på uppdrag av, eller i egen försorg av Försvarmakten framförallt syftar till att dra lärdomar för kommande internationella insatser eller nationellt försvar.

⁷⁸ Esaiasson et al. (2017):237.

⁷⁹ Mattew, Sutton. (2016):110ff. Esaiasson et al. (2017):238ff.

Sverige i Afghanistan – Regeringens särskilda utredare

Rapporten är ett resultat av en utredning av det samlade svenska engagemanget i Afghanistan från 2002–2014 på diplomatisk-politisk, militär och utvecklingsnivå. Utredningens huvudfokus har legat på verksamheten i norra Afghanistan under perioden 2006–2014. Utredningens syfte är att beskriva, utvärdera och komma med rekommendationer för regeringens och berörda myndigheters framtida arbete med internationella insatser.⁸⁰ Som underlag har utredaren använt omfattande riksdagsmaterial, studier från FOI, internationella organisationer och institutioner samt annat odefinierat material som har varit av intresse för utredningen.⁸¹

Erfarenheter Afghanistan – Försvarsmakten, Insatsstabens avdelning för erfarenhetsanalys

Syftet med rapporten är att ge en sammanställd bild av de erfarenheter som Försvarsmakten har dragit efter den militära insatsen i Afghanistan. Förhoppningen är att erfarenheterna skall kunna användas vid såväl pågående som kommande insatser och vid nationellt försvar. Rapporten bygger dels på de 14 erfarenhetsrapporter som Insatsledningens avdelning för erfarenhetsanalys (INS ERF ANA) skapat tillsammans med FOI under 2015–2016 samt kompletteringar i form av intervjuer och ytterligare FOI rapporter. Rapporten gör inte anspråk på att vara heltäckande och författaren menar att det troligtvis även finns värdefulla erfarenheter även utanför INS ERF ANA:s ansvarsområde.⁸²

⁸⁰ Tingsgård. (2017):17.

⁸¹ Ibid. 17f.

⁸² Marklund, Torbjörnsson. (2016):6 f.

Erfarenheter av väpnad strid i Afghanistan – Totalförsvarets forskningsinstitut

Rapportens syfte är att omhänderta de erfarenheter som gjorts av svensk personal i strid i Afghanistan. Underlaget för rapporten är framtaget genom intervjuer med sammanlagt 38 individer som har erfarenhet från insatsen i Afghanistan vid eller flera tillfällen, eller som deltagit vid för insatsen relevanta funktioner i Sverige under perioden för insatsen. Rapporter från FOI och slutrapporter från FS16-FS24 har även används som komplement. Tanken är att lyfta fram de erfarenheter som kan bidra till framtida internationella insatser likväl som nationellt försvar med fokus på lärdomar på operativ nivå.⁸³

Taktiska och stridstekniska erfarenheter – Försvarmakten, Markstridsskolan

Rapportens syfte är att identifiera erfarenheter på stridsteknisk och taktisk nivå som kan vara användbara i framtida internationella insatser likväl som för det nationella försvaret, rapporten avgränsas till perioden 2009–2012.⁸⁴ Underlaget för rapporten utgörs av intervjuer, slutrapporter, särskilda rapporter, resonemangsspel. Resultatet har sedan jämförts med resultat av andra operationer för att förankra utfallet.⁸⁵ Rapporten är den första delen av en serie som är tänkt att innefatta tre delar, denna första del är dock den enda som är färdigställd.⁸⁶

⁸³ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):6 ff.

⁸⁴ Jansson et al. (2015):2.

⁸⁵ Ibid. 2.

⁸⁶ Mailkontakt med Mats Wallden, Markstridsskolan (2018-03-28)

3.4 Källkritik och materialdiskussion

Uppsatsen använder uteslutande officiella rapporter från statliga myndigheter som material. Att använda officiella statliga dokument som material är inget problem i sig enligt Bryman, som särskilt berör användandet av officiella dokument från statliga myndigheter i boken samhällsvetenskapliga metoder.⁸⁷ Bryman visar även på fall där undersökningar har genomförts framgångsrikt med officiella rapporter som källor för att beskriva händelseförlopp, alltså som andrahandskällor, på samma sätt som de har används i den här uppsatsen.⁸⁸ Bryman menar samtidigt att det kan finnas inneboende problem som måste hanteras när det gäller att använda sig av statliga officiella rapporter som utsagor om verkligheten.⁸⁹ Framförallt frågan om trovärdighet kan vara problematisk då den bild som återges kan vara skev.⁹⁰ Bryman förklarar inte närmare vad han avser med skevhet men jag har tolkat det som att de officiella utsagorna kan ha vridits för att återge en bild av händelserna som är fördelaktig för uppdragsgivaren eller som passar in ett önskat narrativ.

Då det kan finnas en risk för tendens i detta fall så måste risken hanteras. Om inte annat av rent forskningsetiska skäl för att inte riskera att vilseleda läsaren. Hur detta ska göras ger däremot Bryman inte någon insikt i. Det gör dock Thurén, som bland annat diskuterar tendens i sin bok Källkritik. Thurén menar att det framförallt är en fråga om transparens mellan författaren och läsaren samt en grundläggande skepticism mot materialet som är lösningen.⁹¹ Grundregeln för att hantera tendens hos källor, att ställa källor med olika tendens mot varandra är enligt Thurén alltid önskvärt men ibland nästintill omöjligt.⁹²

⁸⁷ Bryman. (2011):494.

⁸⁸ Ibid. 495.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Thurén. (2013):64

⁹² Thurén. (2013):64, 66

För att motverka den möjliga tendensen i uppsatsens material så har två åtgärder vidtagits. För det första har så urvalet av material gjort så att det finns en spridning, om än mellan myndigheter. Även det material som är producerat av Försvarmakten har viss spridning då de härstammar från olika delar av myndigheten. Detta för att i varje fall inte underbygga eventuella tendenser i materialet. För det andra och viktigast så har delar av materialet redovisats öppet i analysen genom utdrag och citat. Allt för att ge läsare en så god bild av materialet som har legat till grund för slutsatserna som möjligt. Att ge läsaren insyn i vilka slutsatser som har dragits utifrån vad bör även bidra till att öka arbetes reliabilitet, då det skapar transparens i hur analysverktyget har använts.

Ett alternativt material hade varit de rapporter som förbanden i insatsen skickade hem under den pågående missionen. Dessa är dock inte helt okomplicerade då de har visat sig ha en övervikt när det gäller redogörelser av materielbehov och stridshändelser enligt Markstridsskolans analys av inskickade rapporter.⁹³ De rapporter som har används som material i den här uppsatsen bygger istället till stor del på bearbetade intervjuer.

En ytterligare annan lösning hade varit att själv genomföra intervjuer för att på så sätt skapa ett eget underlag för analys. Detta hade gett ett förstahandsmaterial, men samtidigt hade intervjuer med deltagare från insatsen inte med säkerhet skapat en motsatstendens i förhållande till det befintliga materialet. I slutänden fick insamling genom intervjuer utgå av praktiska skäl i kombination med förväntad effekt i förhållande till det redan tillgängliga materialet. För att skapa en sann mottendens till det befintliga materialet hade de som stridit mot de svenska enheterna i Afghanistan varit optimalt, att genomföra sådana intervjuer ligger dock utanför denna uppsats omfång.

⁹³ Jansson et al. (2015):71 f.

3.5 Operationalisering av Farrells teori – Analysverktyg

Nedan operationaliseras Farrells drivande och formande faktorer till indikatorer som möjliggör analys av materialet. Den svenska sidan betecknas Sv och motståndaren, oavsett om denna består av kriminella eller organiserade talibaner betecknas most i analysverktyget.

Drivkrafter	Indikatorer
Insatsgenererade utmaningar	Beskrivs stridsintensiteten som ett problem? Beskrivs stridigheter under lång tid som ett problem? Utvecklar motst nya metoder? Beskrivs civil-militärt samarbete som avgörande? Beskrivs relationen till allierade som begränsande? Beskrivs det fysiska avståndet ha en negativ inverkan? Beskrivs fysiska omgivningsfaktorer ha negativ inverkan? Upplevs insatsen vara nära att misslyckas?
Ny teknik	Tillförs ny teknik till Sv? Anpassas befintlig teknik av Sv? Tillförs ny teknik till motst? Anpassas befintlig teknik av motst?
Formande faktorer	Indikatorer
Inrikespolitik	Motiveras Sv anpassning av svensk inrikespolitik? Beskrivs svensk inrikespolitik som begränsande för Sv anpassning?
Allianspolitik	Motiveras Sv anpassning av andra nationers krav? Beskrivs andra nationer ha en negativ inverkan på Sv anpassning?
Strategisk kultur	Motiveras Sv anpassning av att den är lätt att få politiskt stöd för? Beskrivs brist på politiskt stöd som begränsande för sv anpassning?
Civil-militära relationer	Beskrivs bristande civil styrning som begränsande för Sv anpassning? Beskrivs bristande militär styrning som begränsande för Sv anpassning?

Figur 4: Analysverktyg skapat utifrån Farrells teori.

3.6 Operationalisering av Wilcox teori – Analysverktyg

Förklaringar till offensivt agerande	Indikatorer: Förekommer de förklaringar till offensivt agerande som Wilcox har identifierat?	Indikatorer: Förekommer genuskodade begrepp eller teman?
Offensiv teknik	<p>Motiveras tillförsel av teknik med att skapa offensiv förmåga?</p> <p>Skapar den tillförda tekniken ett mer offensivt agerande?</p> <p>Nedtonas värdet av tillförd teknik som inte användas offensivt?</p>	<p>Framhävs:</p> <p>Mod</p> <p>Djärvhet</p> <p>Styrka</p> <p>Aggressivitet</p> <p>Kontroll (agerande)</p> <p>Offensivt agerande</p> <p>Nedvärderas:</p> <p>Defensivt agerande</p> <p>Balans</p> <p>Tålmod</p> <p>Beräknande (risker tex)</p> <p>Svaghet</p>
Beskydd	<p>Motiveras insatsen med skydd av svaga?</p> <p>Motiveras Sv offensivt agerande på plats i Afghanistan av skydd av de svaga?</p>	<p>Egna enheter:</p> <p>Moraliska</p> <p>Ovilliga till övervåld</p> <p>Civiliserade</p> <p>Motståndaren:</p> <p>Oomoraliska</p> <p>Ociviliserade</p> <p>Våld mot försvarslösa</p>

Figur 5: Analysverktyg skapad utifrån Wilcox teori.

4. Analys

4.1 Resultat

Det allt mer offensiva svenska agerandet under 2009–2012 bör förstås både som en funktion av rationell anpassning och offensiv maskulin hegemonisk kultur inom Försvarsmakten. De olika teoretiska utgångspunkterna har som väntat visat på olika aspekter av det svenska offensiva agerandet. Nedan presenteras undersökningens resultat.

Drivkrafter		Inverkan på svenskt offensivt agerande
Insatsgenererade utmaningar		Stridsintensiteten beskrivs som ett problem och det förekommer även en upplevelse av att insatsen är nära att misslyckas vid ett tillfälle. Båda dessa faktorer driver den svenska utvecklingen mot ett mer offensivt agerande.
Ny teknik		Ny teknik kan endast anses ha liten eller ingen påverkan på det svenska offensiva agerandet.
Formande faktorer		Inverkan på svenskt offensivt agerande
Inrikespolitik		Svensk inrikespolitik har förändrats under insatsen. Från att först begränsa till att sedan möjliggöra offensivt agerande.
Allianspolitik		Allianspolitik har haft en avgörande inverkan på svenskt offensivt agerande.
Strategisk kultur		Svensk strategisk kultur har bromsat anpassningen till ett mer offensivt agerande. Den anpassning som har skett mot ett mer offensivt agerande har hela tiden skett i efterhand.
Civil-militära relationer		Både det civila och militära ledarskapet har varit bristfälligt. Det finns dock delar som tyder på att detta har skapat förutsättningar för ett mer offensivt svenskt agerande.

Figur 6: Resultatsammanställning av analys utifrån figur 4.

Förklaringar till offensivt agerande	Inverkan på svenskt offensivt agerande	Förekommande genuskodade begrepp eller teman
Offensiv teknik	Den tillförda tekniken skapar ett mer offensivt svensk agerande.	Djävhet, offensivt agerande och kontroll framhävs som önskvärda egenskaper. Nedvärderande av icke önskvärda egenskaper förekommer inte.
Beskydd	Både insatsen i sig och svenskt offensivt agerande i insatsområdet motiveras med beskydd.	De svenska enheterna beskrivs odelat positivt medan motståndaren beskrivs i negativa ordalag. Narrativet <i>good guys vs bad guys</i> är tydligt förekommande.

Figur 7: Resultatsammanställning av analys utifrån figur 5.

4.2 Drivande faktorer

4.2.1 Insatsgenererade utmaningar

Stridsintensitet beskrivs som en tydlig motivation till den svenska anpassningen av insatsregler som sker 2009–2010 för att ge svenska enheter möjlighet att verka utan att de först har blivit beskjutna.⁹⁴ Den främsta motivationen till att insatsreglerna förändras under 2009–2010 anges dock vara att svensk personal annars inte kan arbeta tillsammans med sina afghanska allierade.⁹⁵ Resonemanget dras till sin spets i INS ERF ANA:s rapport där de skrivit att:

”Om insatsregler inte hade ändrats hade svenskarnas trovärdighet kunnat ifrågasättas eftersom de inte hade kunnat följa med [de afghanska säkerhetsstyrkorna] hel vägen. En person från insatsstaben anser att det hade varit svårt för den svenska styrkan att vara kvar i Afghanistan om insatsreglerna inte hade anpassats...”⁹⁶

Farhågan som beskrivs bör förstås mot bakgrunden att ett av regeringens mål med insatsen var att skapa: ”Trovärdighet för och förmåga hos Sverige som deltagare i internationella insatser.”⁹⁷ Anpassningen av insatsreglerna bör alltså förstås som framdriven av att det fanns en risk för insatsen att misslyckas. Om farhågan var spridd inom insatsstaben är detta att enligt Farrells teori att förstå som den starkaste drivande faktorn.

⁹⁴ Marklund, Torbjörnsson. (2016):14, 18.

⁹⁵ Ibid. 19.

⁹⁶ Ibid. 19.

⁹⁷ Tingsgård. (2017):62.

Motståndarens ständigt pågående utveckling av framförallt IED-förmågan motiverar anpassningar av både svensk organisation och utrustning enligt INS ERF ANA:s rapport.⁹⁸ Kampen mellan motståndarens utveckling av nya IED-system och den svenska anpassningen av taktik och utrustning ligger bakom både anskaffandet av terrängbil 16 och de bandvagnar som anskaffades i syfte att kunna röra sig utanför vägnätet enligt Markstridsskolan.⁹⁹ Anskaffningen av ny materiel eller anpassningen till IED-hotet är inte starkt kopplat till det svenska offensiva agerandet. De har däremot bevisligen drivit materielanskaffning och utveckling inom Försvarmakten.

Civil-militärt samarbete betonas i regeringens styrningar till insatsen, hur detta ska genomföras styrs däremot inte.¹⁰⁰ Samarbetet mellan Försvarmakten och biståndsorganisationer mycket litet utrymme. Markstridsskolan skriver att: ”...någon egentlig ”reconstruction”[sic!] inte genomfördes i avsaknad av möjligheter till samordning med organisationer till exempel SIDA.”¹⁰¹ Någon konsekvensbeskrivning av det bristande samarbetet görs dock inte. Bakomliggande orsaker diskuteras inte heller.

Den stundtals problematiska men samtidigt mycket viktiga relationen till de afghanska säkerhetsstyrkorna borde enligt Farrells teori driva anpassning. Sammanfattningsvis ges en bild av att de afghanska enheterna inte går att lita på, Markstridsskolans beskriver relationen till de afghanska allierade enligt följande:

”I samband med verksamhet som bedrivits tillsammans med afghanska förband under deras ledning eller initiativ har syftet med genomförd verksamhet ibland varit oklart eller plötsligt förändrats. Det gäller då att, redan innan verksamheten påbörjas, åtminstone ha gjort ett ställningstagande till det påstådda eller sannolika syftet och dessutom vara mentalt förberedd på att detta syfte snabbt ändras på grund av ny information eller underrättelser. Risker är annars att man plötsligt befinner sig i en situation som man inte varit beredd på och saker går fel.”¹⁰²

⁹⁸ Marklund, Torbjörnsson. (2016):65–71

⁹⁹ Jansson et al. (2015):20

¹⁰⁰ Tingsgård. (2017):25

¹⁰¹ Jansson et al. (2015):43

¹⁰² Ibid. 62

Även INS ERF ANA beskriver problemen med den afghanska planeringsförmågan och förhållandet till uppsatta mål. Här menas dock att införandet av särskilda enheter för att stödja de afghanska säkerhetsstyrkorna så kallade OMLT (utbildnings och samverkansgrupper) underlättade samarbete avsevärt.¹⁰³ Att samarbetsproblemen bidrog till anpassning i form av OMLT är inte otänkbart, däremot tycks samarbetsproblemen i sig inte ha skapat ett mer offensivt svenskt agerande. Relationen till de afghanska säkerhetsstyrkorna och även till ISAF kommer att beröras närmare under rubriken allianspolitik.

4.2.3 Ny teknik

Om tekniken i sig är drivande i anpassningen är osäker. Teknik bland annat i form av nya fordon, avancerad sjukvård och förmågan att leda flygunderstöd tillförs.¹⁰⁴ De tillförda systemen bör snarare förstås som anpassningar till insatsen snarare än som drivande i anpassningen.

En aspekt där tillförd teknik kan ha drivit anpassning mot ett mer offensivt agerande återfinns i förbandens relation till den tillförda tekniken. INS ERF ANA beskriver att framförallt fordon har passat olika förband olika bra. Då vissa förband har kunnat agera som hemma medan andra har tvingats till anpassning till ett uppträdande som inte ligger inom dess normalbild.¹⁰⁵ Kopplingen mellan att få tillgång till den teknik som förbandet är van vid och viljan att ta risker och att agera mer offensivt görs inte direkt. Däremot görs en koppling mellan att kunna agera som man är van vid och upplevd trygghet.¹⁰⁶ Att de förband som fick tillgång till den utrustning som de var vana vid från krigsförbandsorganisationen även agerade mer offensivt går däremot inte att styrka, även om det inte heller motsägs.

Anpassning av teknik på plats i insatsområdet har förekommit. Det har däremot inte varit vanligt förekommande. Inte heller anpassning av vilken av den tillgängliga tekniken som används vid ett givet tillfälle har anpassats i någon större omfattning. Skälet till detta har angetts vara bristande mandat på lägre organisatorisk nivå.¹⁰⁷

¹⁰³ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):19 f.

¹⁰⁴ Marklund, Torbjörnsson. (2016):14ff.

¹⁰⁵ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):21

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Jansson et al. (2015):61

När anpassning i insatsområdet har genomförts har detta således gjorts utan att det har varit del i en större plan utan snarare drivits av individer som löser de som de upplever som akuta problem efter bästa förmåga.¹⁰⁸ Anpassning av materiel kan inte kopplas till ökat offensivt agerande.

4.3 Formande faktorer

4.3.1 Inrikespolitik

2009 finns det en politisk vilja i Sverige att försvarsmakten ska bidra till flera och större internationella insatser.¹⁰⁹ Samtidigt så finns det en ovilja från svenskt politiskt håll att beskriva situationen som råder i norra Afghanistan som väpnad konflikt.¹¹⁰

”Istället beskrivs situationen som ett ”instabilt postkonflikttillstånd” Därför ålades det svenska förbandet, genom nationella förbehåll, striktare begränsningar än vad som gällde för ISAF i stort.”¹¹¹

Begränsningen av de svenska förbandens möjlighet ska alltså förstås som en nationellt motiverad åtgärd. När insatsreglerna sedan anpassades gjordes detta bland annat för att öka möjligheten att agera tillsammans med de afganska säkerhetsstyrkorna. Rapportförfattaren fortsätter:

”Under 2010 ändrades insatsreglerna för det svenska förbandet i Afghanistan, till följd av det ansträngda säkerhetsläget och ett ökat fokus på att genomföra operationer tillsammans med afghanska armén (ANA). Efter ändringen använde Sverige istället de insatsregler som gällde för övriga ISAF-länder.”¹¹²

Den anpassning av insatsregler som skedde går att förstå som en anpassning i syfte att uppnå regeringens vilja att Sverige ska framstå som en trovärdig samarbetspartner i internationella insatser. De förändrade insatsreglerna skapade möjligheter för ett mer offensivt svenskt agerande.

¹⁰⁸ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):27.

¹⁰⁹ Marklund, Torbjörnsson. (2016):14.

¹¹⁰ Ibid. 18.

¹¹¹ Ibid. 18.

¹¹² Ibid. 18.

4.3.2 Allianspolitik

Det som avgör vilken typ av anpassning som sker inom den svenska insatsen tycks framförallt vara relationen till andra aktörer inom insatsen. Angående insatsregler så skriver INS ERF ANA:s utredare:

”De förändrade insatsreglerna för våldsanvändning innebar inte *i sig*[sic!] att förbandet fick nya eller annorlunda uppgifter. Om det operativa mönstret ändrades berodde det snarare på att de afganska säkerhetsstyrkornas förmåga ökade och att de i insatsens senare skede tog fler initiativ och drev operationer mer självständigt”¹¹³

Detta tydliggör relationen mellan svenska enheters agerande och afganska. Det svenska offensiva agerandet kan alltså förstås som en funktion av en anpassning till de afganska allierade. Enligt intervjuer som återges i FOI:s rapport om erfarenheter av väpnad strid motiveras det svenska offensiva agerandet, som i vissa fall skedde utanför ramen för den giva uppgiften av att det var viktigt att ”...stå tillsammans med ANSF [Afghan National Security Forces] i stridssituationer och därmed bygga förtroende”¹¹⁴

De organisatoriska förändringar som gjordes går även de att se som en anpassning till allierades behov snarare än till svenska. I FOI:s rapport beskrivs motiven bakom tillförseln av obemannade luftfarkoster, mer sjukvårdsförmåga samt förmågan att leda flygunderstöd med afganska behov.¹¹⁵ För att kunna tillhandahålla de efterfrågade förmågorna sattes tillfälliga kompanistridsgrupper ihop, med start under FS 20 omformades insatsen istället till en mekaniserad bataljon.¹¹⁶

¹¹³ Marklund, Torbjörnsson. (2016):19

¹¹⁴ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):14

¹¹⁵ Ibid. 19

¹¹⁶ Ibid. 19

Även Markstridsskolan kommenterar tillförseln av efterfrågade förmågor. Framförallt de ledningsproblem som uppstod då enheterna hela tiden pusslades ihop för att kunna tillhandahålla de efterfrågade förmågorna diskuteras. I slutänden konstateras dock att:

”...dessa funktionsgruppers förmågor många gånger varit absolut nödvändiga för att på ett tillräckligt säkert sätt lösa förbandens uppgifter och dessutom varit exklusiva resurser som varit just det som efterfrågats av de afghanska förbanden.”¹¹⁷

I och med denna omformning blev skyttekompanierna grunden i det svenska stödet till afghanerna, dock fortfarande med de tidigare nämnda förmågorna.¹¹⁸ Den stegvisa anpassningen som kulminerade i omformningen till mekaniserad bataljon skapade förutsättningar för ett mer offensivt agerande även om detta aldrig uppges som syfte. Åter igen går det att konstatera att den svensk-afghanska relationen tycks vara avgörande för det svenska agerandet. Så pass avgörande att den svenska enheten accepterar ad hoc lösningar för att kunna agera inom den roll som förväntas av ISAF och de afghanska säkerhetsstyrkorna.

4.3.3 Strategisk kultur

Den strategiska kultur som går att urskilja har snarast bromsat anpassning och även svenskt offensivt agerande. INS ERF ANA ger en bild av att den svenska anpassningen hela tiden skedde i efterhand. Tydligast blir detta i fallet med de förändrade insatsreglerna, nedan beskrivs situationen 2009:

”...det blev där med tydligt att de nationella förbehållen skapade problem för svensk personal. Enligt de intervjuade fanns det vissa lägen då man behövde kunna skjuta först (för att kunna lösa uppgiften och skydda sig själv) men inte fick göra det.”¹¹⁹

¹¹⁷ Jansson et al. (2015):37ff.

¹¹⁸ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):19

¹¹⁹ Marklund, Torbjörnsson. (2016):19

Detta bör försåts i ljuset av att det som redan tidigare nämnts fanns en ovilja från politiskt håll att betrakta situationen i norra Afghanistan som väpnad konflikt. Det går att se ett tydligt skifte i den svenska strategiska kulturen med start kring 2010 som är i full effekt 2011 där acceptansen för ett mer offensivt svenskt agerande nu finns. INS ERF ANAN beskriver den förändrade situationen i insatsområdet under 2011:

”Förbandets uppgifter bestod till stor del i att stödja afghansk militär i operationer med syfte att visa närvaro i området, samt mer fokuserade operationer såsom arresteringar och vapensök. Samtidigt som förbandsstorleken utökades, och förbandet fått allt mer offensiva uppgifter...”¹²⁰

4.3.4 Civil-militära relationer

I det svenska fallet går civil-militära relationer hand i hand med strategisk kultur. Den diskussion som förs i avsnittet ovan om insatsregler går lika väl att förstå som en effekt av bristande civil styrning. Vad som är höna och ägg i detta fall är svårt att säga någonting om utifrån det tillgängliga materialet.

Markstridsskolan återger även en bild av att förhållandet mellan tilldelade resurser och de mål som förbandet förväntades lösa var otydliga:

” Ett av de mest framträdande områden som återkommande berördes i rapporterna, var hur vi använde våra förband och vilka uppgifter de faktiskt gavs. [...] Det har bland annat uppmärksammats i media att den politiska viljan med operationen i Afghanistan uppfattats som otydlig. Även Riksrevisionen var av samma uppfattning. Denna otydlighet tycks även återspeglas i användandet av de svenska förbanden då de afghanska säkerhetsstyrkorna själva började operera i det svenska operationsområdet och det väpnade motståndet mot dessa säkerhetsstyrkor och den svenska närvaron trappades upp under 2008–2009.”¹²¹

¹²⁰ Marklund, Torbjörnsson. (2016):14f.

¹²¹ Jansson et al. (2015):25.

Det är inte bara den politiska ledningen som har varit bristfällig i sitt ledarskap i förhållande till insatsen i Afghanistan. Även försvarsmakten kritiseras i samma rapport: ”Försvarsmakten reagerade bitvis långsamt på de insatta förbandens problem och kraven ökade på att få förmågor, i form av personal och materielsystem, tillförda.”¹²²

Effekten av att verken Försvarsmakten eller den politiska ledningen inte tog ett tydligt ledningsansvar för insatsen gjorde att insatsen tilläts att agera efter eget tyckt, Markstridsskolan fortsätter:

”Möjligen stegrade förbanden själva ambitionen över vad som förväntades från HKV, vilket gjorde att organisation, materiel och fordon inte var avpassade för de situationer som uppstod. Exempelvis fanns det en vilja hos den luftburna skvadronen, som utgjorde FS16 skyttekompani, att lösa uppgifter i skvadrons ram snarare än de rena vakt- och eskortuppgifter de hade. Likaledes valde sannolikt OMLT-enheterna på bataljonsnivå en betydligt mer offensiv metod än det mentorskap som HKV hade sett framför sig.”¹²³

Det tycks alltså vara så att det fanns en underliggande vilja, i varje fall från vissa enheter att agera offensivt i det ledningsvakuum som afghanistaninsatsen kan sägas utgöra. Huruvida ett grundläggande offensivt agerande går att belägga kommer att diskuteras under nästa del i analysen där förekomsten av offensiv kult som en funktion av hegemonisk maskulinitet diskuteras.

¹²² Jansson et al. (2015):27.

¹²³ Ibid. 27.

4.4 Förklaringar till offensivt agerande utifrån hegemonisk maskulinitet

4.4.1 Offensiv teknik

Den teknik som tillfördes motiveras i regel av ökat skydd för den svenska personalen. INS ERF ANA beskriver diskussionen som låg bakom införandet av stridsfordon 90 C under 2009–2010: ”...Försvarmakten beslutade att prioritera skydd framför strategisk rörlighet vilket resulterade i att man skickade ner tyngre fordon och stridsfordon.”¹²⁴ värt att notera är att verkan inte över huvud taget inte diskuteras.

När det gäller hur de tillförda stridsfordonen faktiskt användes beskrivs detta tydligt av Markstridsskolans rapport:

”... i slutändan visade sig stridsfordon 90-systemet vara ett avgörande komplement till de övriga svenska enheterna. Vid ett antal stridskontakter har den mekaniserade skytteplutonen i efterhandssituationer tagit initiativet och nedkämpat motståndaren.”¹²⁵

INS ERF ANA konstaterar även de att förbandet i Afghanistan får allt mer offensiva uppgifter i och med att förbandet omformas till lätt manöverbataljon utrustad med bland annat stridsfordon.¹²⁶

Kopplat till Wilcox teori så går det att konstatera att den tillförda tekniken i form av stridsfordon inte bara skapade ökat skydd utan även ett mer offensivt agerande. Det finns ingen tendens att nedvärdera teknik som inte används offensivt. Istället ges tekniken utrymme efter vad som upplevs problematiskt, exempelvis sjukvårdsförmågan beskrivs som betydelsefull.¹²⁷

¹²⁴ Marklund, Torbjörnsson. (2016):14

¹²⁵ Jansson et al. (2015):53

¹²⁶ Marklund, Torbjörnsson. (2016):14f.

¹²⁷ Ibid. 47ff.

4.4.2 Beskydd som motiv för insatsen

I regeringens strategi för insatsen i Afghanistan från 2010 som citeras i regeringens särskilda utredares rapport går beskydd att förstå som en del av motivet:

”Sveriges engagemang ska stärka Afghanistans förmåga att upprätthålla stabilitet och säkerhet, demokrati och mänskliga rättigheter samt erbjuda sina invånare möjligheter att förbättra sina levnadsvillkor och en rättvis och hållbar utveckling. [...] Sveriges intressen att bidra till stabilisering och återuppbyggnad av Afghanistan är alltså en kombination av flera motiv, medmänsklighet och solidaritet med det afghanska folket, ett globalt ansvarstagande och mer traditionella säkerhetsintressen ingår...”¹²⁸

Ordet beskydd används inte direkt, men regeringens strategi ger ändå en bild av att insatsen syftar till att skydda den afganska befolkningen. Marstidsskolan summerar det som den militära personalen uppfattade som syftet med insatsen till: ”Att ge stöd till landet Afghanistan i syfte att säkerställa uppbyggnad av staten, välfärden, skolor, sjukvård m.m.”¹²⁹

Beskydd kan sägas ha haft en central roll i de motiv som anfördes för den svenska insatsen i Afghanistan. Anmärkningsvärt är dock att de mål som har angetts kopplat till beskydd endast har uppfyllts till liten del eller inte alls enligt regeringens särskilda utredare.¹³⁰ Utredaren menar dock att:

”Sverige har inom EU bidragit till samstämmighet i synen på Afghanistan och hävdat Sveriges roll i EU. Partnersamarbetet med Nato har utvecklats. Dessa resultat har inte haft någon avgörande betydelse för måluppfyllnaden vad gäller den övergripande målsättningen för det svenska engagemanget för Afghanistan, men har varit till nytta för Sverige.”¹³¹

¹²⁸ Tingsgård. (2017):61.

¹²⁹ Jansson et al. (2015):32.

¹³⁰ Tingsgård. (2017):193 f.

¹³¹ Ibid. 194.

Detta uttalande kan mot bakgrund av Wilcox teori anses styrka tanken att den svenska insatsen i själva verket hade ett annat syfte än att beskydda den afghanska befolkningen. Nämligen att stärka Sveriges ställning internationellt. Det som i strategin från 2010 kallas för mer traditionella säkerhetsintressen.

4.4.3 Beskydd som motiv för svenskt agerande i insatsområdet

Anfall i syfte att undsätta allierad personal genomförs vid minst två tillfällen enligt Markstridsskolans utredning. En gång 2009 då en halv grupp anfaller för att undsätta en afgansk polispatrull som befinner sig i ett eldöverfall.¹³² En gång 2010 då anfall genomfördes för att undsätta en tysk ingenjörsenhet även den utsatt för eldöverfall.¹³³ Detta visar på att beskydd av de svaga kan antas vara en del det svenska agerandet. Antalet händelser som går att styrka är däremot få.

4.5 Förekomsten av genuskodade begrepp som visar på förekomsten av offensiv kult

4.5.1 Begrepp och teman som förväntas framhävs

En förklaring till det svenska agerandet som läggs fram i Markstridsskolans rapport går att summera med att det är **djävhet** som förväntas av den svenska personalen.

”Våra officerare och soldater präglas ofta av en vilja att göra skillnad vid utlandsoperationer och denna attityd har sannolikt påverkat de svenska förbandens benägenhet att improvisera och stegra ambitionen över det förväntade. Detta återspeglas i de reglementen och handböcker som beskriver förväntningarna på chefer avseende tillämpningar i taktik och stridsteknik”¹³⁴

Bilden förstärks även av intervjuer som återges i INS ERF ANA:s rapport som menar att det finns en opportunistisk inställning till strid och att denna inställning inte aktivt motarbetas.¹³⁵

¹³² Jansson et al. (2015):32.

¹³³ Ibid. 32.

¹³⁴ Ibid. 27.

¹³⁵ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):24.

Vikten av att visa **Styrka** är återkommande i Markstridsskolans rapport skrivs följande:

” I många slutrapporter påtalas vikten av att, i stridssituationer, stå fast och inte vika för motståndaren eller lämna platsen innan striden är vunnen. Syftet med detta anses ofta vara att visa för afghanerna (både säkerhetsstyrkor och civila) att de svenska enheterna inte ger efter och att vinna respekt hos dem utifrån deras egna värderingar.”¹³⁶

Frågan här är om detta ska förstås som ett försök att spegla det som förväntas av den afghanska kulturen, eller om det svenska agerandet ska förstås som en effekt av svensk hegemonisk maskulinitet.

Aggressivitet kan sägas vara ett genomgående tema i beskrivningen av det svenska agerandet. Så här beskrivs känslorna av de begränsande insatsreglerna innan de förändrades:

”Flera tyckte exempelvis att det var frustrerande att inte kunna bekämpa motståndaren om denne avbröt stridskontakten, la ner sitt vapen och gick därifrån.”¹³⁷

Detta kan förstås som att det fanns en vilja att agera, en aggressivitet. Viljan att agera aggressivt syns även i kontrasten till hur situationen upplevs efter de förändrade insatsreglerna:

”Den stora skillnaden förefaller ha varit den ökade möjligheten att kunna fullfölja striden d.v.s. att kunna se motståndaren som ett fortsatt potentiellt hot som svensk trupp därmed hade rätt att påverka. [...] En plutonchef sammanfattar skillnaden mellan de gamla och nys reglerna som att han nu kunde luta sig tillbaka mot sin militära utbildning.”¹³⁸

¹³⁶ Jansson et al. (2015):62.

¹³⁷ Marklund, Torbjörnsson. (2016):19.

¹³⁸ Ibid. 20.

Uttalandena går att tolka som att personalen nu äntligen kunde agera som de var utbildade till och som de själva ansåg att de borde. Att svenska förband faktisk agerade aggressivt när möjlighet fanns beskrivs också. I vissa fall tycks aggressiviteten ha tagit överhanden, i Markstridsskolans rapport beskrivs detta:

”Enheter som agerat i strid har i vissa situationer haft svårt att förhålla sig till på vad och hur man ska agera. Svårigheten har inte upplevts när förbandet hamnat i strid då överlevnad har varit i fokus, utan svårigheten kommer i nästa steg, när man löst ut första striden och ska ta beslut för nästa steg. Vid flera tillfällen har man frångått huvuduppgiften och enbart fokuserat på motståndaren.”¹³⁹

Det finns ett tvetydigt förhållande till aggressivitet, i materialet, dels framhålls att aggressivitet och offensivt agerande är önskvärt, dels betonas riskerna med agerandet. Värt att notera är att det är olika upphovsmän till de olika rapporterna.

Kontroll över det egna agerandet och att enheterna trots sina känslor inte bröt mot insatsreglerna innan de förändrades nämns kort i INS ERF ANA:s rapport.¹⁴⁰ Förmågan att under strid agera i enlighet med uppsatta mål läggs in som en uppmaning i Markstridsskolans rapport.¹⁴¹ Uppmaningen ska förstås i relation till det svenska offensiva agerandet och som en påminnelse om vikten av kontroll av det egna agerandet.

”Ett offensivt agerande är något vi bejakar och uppmuntrar i vår taktiska utbildning och träning. Det är dock viktigt att syftet med uppgiften uppnås så att vi inte spelar motståndaren i händerna. Att ta strid kan ibland vara kontraproduktivt och vara motståndarens syfte med att inleda striden...”¹⁴²

¹³⁹ Jansson et al. (2015):32.

¹⁴⁰ Marklund, Torbjörnsson. (2016):19.

¹⁴¹ Jansson et al. (2015):32.

¹⁴² Ibid. 32.

Det finns en vilja att **agera offensivt**, en vilja som även gör sig uttryckt i handling. Markstridsskolans rapport lyfter flera händelser där offensivt agerande beskrivs, bland annat att:

”Man har anfallit och tagit terräng i syfte att nedkämpa och omhänderta motståndaren. Man har tagit ökade risker för att kunna göra detta och ibland frångått tidigare slutsatser från motståndar- och terrängbedömningar. Man har inte alltid riktigt vetat vad det är man velat uppnå, utan det har känts rätt att agera offensivt även om detta medfört att man aktivt frångått tidigare åtgärder”¹⁴³

Rapporten fortsätter och förtydligar sin slutsats genom att citera arméreglemente taktik från 2013: ”Ett offensivt och okonventionellt uppträdande med hög grad av flexibilitet i val av medel och metoder ska präglade arméförbandens strid.”¹⁴⁴

När det gäller det offensiva agerandet så förekommer inte samma dualitet som när ren aggressivitet diskuteras. Viljan att agera offensivt bör alltså försåts som ett i grunden eftersträvansvärt drag som om det inte kontrolleras kan övergå i okontrollerad aggressivitet, någonting som inte är önskvärt.

¹⁴³ Jansson et al. (2015):32.

¹⁴⁴ Ibid. 27.

4.5.2 Begrepp som förväntas nedvärderas

Defensivt agerande nedvärderas inte. Däremot beskrivs det som problematiskt att somliga inte utnyttjade möjligheten till våldsanvändning fullt ut. INS ERF ANA refererar till intervjuer kring de tidiga mer begränsade insatsreglerna:

”De intervjuade anser över lag att nödvärnsrätten är mycket stark i Sverige och därför ger stort handlingsutrymme, men en kompanichef upplever ändå att det var svårt att få soldaterna att inse att de *kunde*[sic!] använda våld.”¹⁴⁵

Detta kan försåts som att det fanns en ovilja att agera defensivt, eller snarare en vilja att agera offensivt. Ett antagande som även stöds av svenskt agerande före och efter de förändrade insatsreglerna.

Balans nedvärderas inte, snare framhålls balans på olika sätt som viktigt. Specialförbandens klokskap i att prioritera långsiktig utbildning istället för att genomföra operationer omnämns som ett gott exempel av INS ERF ANA.¹⁴⁶ Vilka slutsatser som faktiskt går att dra utifrån dessa beskrivningar är däremot mer oklart. Att specialförbandens agerande beskrivs som positivt i en maskulint hegemonisk kultur är knappas förvånande. Hur resonemanget gick under insatsen i skyttenheterna avseende balans mellan olika mål beskrivs inte, men en hint om inställningen kan eventuellt skönjas i det aggressiva och offensiva agerandet som tidigare har beskrivits.

Tålamod nedvärderas inte. I likhet med tidigare nämns specialförbandens långsiktiga planering av utbildning nämns i positiva ordalag. Just att saker måste tillåtas att ta tid är det som framhävs som den viktigaste lärdomen av specialförbandsinsatsen.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Marklund, Torbjörnsson. (2016):20.

¹⁴⁶ Ibid. 28 f.

¹⁴⁷ Ibid. 32 f.

Inte heller **beräkande** och försiktighet vid riskhantering beskrivs i negativa ordalag. Däremot görs det tydligt i FOI:s rapport att det kommer att krävas ett betydligt mycket större risktagande vid nationellt försvar.¹⁴⁸

Svaghet nedvärderas inte, temat problematiseras inte heller i någon av rapporterna.

4.6 Begrepp som visar förekomsten av narrativet *good guys - bad guys*

4.6.1 Egna enheter

De egna enheterna framställs i en positiv dager. **Moraliska** motiv till svenskt agerande återfinns bland annat i FOI:s rapport där de redogör för de förändringar som gjorts under insatsen i förhållande till det som förväntas vid nationellt försvar:

”...vid IED-upptäckt under pågående operation har rutinen varit att kalla på IEDD- eller OED-grupp för rövning. Detta agerande innebär en prioritering av teknisk underrättelse (och omsorg om civilbefolkningen) [sic!] mot lösandet av den givna uppgiften. I det nationella försvaret hade tillvägagångssättet i stället varit att kringgå eller skjuta sönder mineringen...”¹⁴⁹

Även utbildningsinsatsen som genomfördes av svenska specialförband motiverades till del med omtanke om civilbefolkningen. INS ERF ANA:s rapport beskriver motiven:

”Exempel på problem inom den afganska polisen var att såväl de egna höga förlusterna som bristen på förmåga till urskiljning vid insatser, vilket ökade risken för civilbefolkningen.”¹⁵⁰

I båda dessa fall finns även andra mer praktiska motiv till åtgärderna, men att omtanken om civilbefolkningen lyfts gör att det ändå kan anses vara en del av narrativet.

¹⁴⁸ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):11.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Marklund, Torbjörnsson. (2016):30.

De svenska förbandens **ovilja till övervåld** beskrivs dels i förhållande till de friare insatsregler där INS ERF ANA väljer att särskilt poängtera att svenska enheter trots att möjligheten fanns sällan verkade i förebyggande syfte.¹⁵¹ I FOI:s rapport beskrivs hur striden anpassas, här i utdrag från intervjuer:

”Vid övningar för det nationella försvaret agerar personalen [...] mer aggressivt, och avger mer eld mot upptäckta mål än vad man gör i det internationella perspektivet.”¹⁵²

En annan intervjuad förklarar varför:

”I Afghanistan däremot måste eldgivningen mer selektivt eftersom det är svårt att skilja civila från kombattanter...”¹⁵³

Svensk personal är **civiliserade** i den mån att de agerar i enlighet med folkrätten, trots att detta begränsar deras effektivitet. I FOI:s rapport beskrivs problematiken kring att de svenska rödakorsmärkta sjukvårdsenheter trots sin skyddade folkrättsliga status bekämpades. Trots detta gjordes inget avkall på de begränsningar som märkningen innebär när det gällde beväpning.¹⁵⁴ Relationen till folkrätten utgör en tydlig och återkommande del i narrativet.

¹⁵¹ Märklund, Torbjörnsson. (2016):30.

¹⁵² Totalförsvarets forskningsinstitut. (2015b):14.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Ibid. 31f.

4.6.2 Motståndaren

Om det svenska förhållandet till civilbefolkningen är att se som moraliskt så uppträdde motståndaren **omoralisk**. Motståndarens agerande beskrivs i Markstridsskolans rapport:

”Motståndaren har uppträtt i civila kläder och har haft vapengömmor i förberedda eldställningar som aktiverats vid behov. När sedan avsedd effekt uppnåtts eller motståndet från de multinationella styrkorna blivit för hårt, har man lämnat eller gömt vapnen och tagit sig därifrån, återigen i en skepnad av civilist.¹⁵⁵

Beskrivningen av motståndarens agerande fortsätter:

”Motståndaren har också nyttjat civila i form av kvinnor och barn som skickats fram för att hamna mellan oss och motståndaren och på så sätt har motståndaren undgått bekämpning med direkt eld.”¹⁵⁶

Motståndaren agerar **ociviliserat** och följer till skillnad från det svenska förbandet inte krigets lagar. Detta går lätt att passa in i narrativet med de goda svenska och de onda motståndarna. Framförallt motståndarens utskiljningslösa bekämpande av de endast lätt beväpnade sjukvårdstransporterna som beskrivs ovan utgör en tydlig del i narrativet.

Det finns ett tydligt återkommande narrativ som beskriver den svenska ridderligheten och motståndarens ondska i rapporterna. I förhållande till Wilcox teori ska detta förstås som ett uttryck för den hegemoniska maskuliniteten och som ett rättfärdigande av det svenska offensiva agerandet.

¹⁵⁵ Jansson et al. (2015):29.

¹⁵⁶ Ibid. (2015):29.

5. Avslutning

5.1 Hur kan det svenska offensiva agerandet förstås?

Som redan nämnt i resultatredovisningen så går det svenska offensiva agerandet under afghanistaninsatsen 2009–2012 förklara som rationell anpassning och som en funktion av offensiv maskulin hegemonisk kultur inom Försvarsmakten. Tillsammans ger de båda förklaringsmodellerna en kompletterande bild av den svenska insatsen i Afghanistan.

Utifrån rationell anpassning går det svenska offensiva agerandet att förstå som drivet av regeringens övergripande mål att visa på Sverige som en trovärdig samarbetspartner. Om detta i sin tur ska förstås som ett led i viljan att öka den svenska nationella säkerheten genom ett närmare samarbete med USA och NATO ska vara osagt. Klart är däremot att viljan att från svensk sida framstå som aktivt deltagande i ISAF är tydlig.

I praktiken innebär regeringens målsättning att den svenska enheten i Afghanistan som ett led i ISAFS övergripande upprorsbekämpning knyts tätt samman med de afghanska säkerhetsstyrkorna. Det är sedan relationen med de afganska säkerhetsstyrkorna som formar den svenska anpassningen mot ett allt mer offensivt agerande. Den svenska anpassningen följde hela tiden de behov som uppkom av det svensk-afganska samarbetet.

Den rationella anpassningen, framförallt de förändrade insatsreglerna och tillförseln av stridsfordonen skapade möjligheter för den offensiva hegemoniska maskulina kulturen att visa sig i praktiken. Detta förklarar det svenska offensiva agerandet i insatsområdet. Framförallt de fall där svenska enheter har frångått givna uppgifter för att istället fokusera på motståndaren är särskilt talande. Även det extrema risktagandet som uppvisas för att skydda allierade enheter visar tydligt på den rådande offensiva kulturen.

Att det svenska offensiva agerandet till stor del motiveras med att det är vad som förväntas stödjer förekomsten av offensiv kultur inom försvarsmakten som organisation snarare än inom insatsen. Även avsaknaden av tydligare kritik mot det svenska agerandet i efterhand tyder på detta.

När det gäller kommande internationella insatser så finns det flera lärdomar att dra. Framförallt behovet av att tydliggöra politiska motiv och ambitioner tidigt så att de fysiska och konceptuella förutsättningarna kan anpassas till dessa och inte hela tiden efterjusteras. I en nationell kontext så visar det svenska agerandet på att svenska enheter är starkt påverkade av offensiv kultur och att denna bygger på kultur. Att denna kultur är så stark att den får personalen att frångå givna uppgifter är någonting som bör föras fram i ljuset och diskuteras. Frågan som måste ställas är om det är en sådan kultur som bäst främjar det nationella försvaret.

5.2 Resultatdiskussion

De valda teorierna klarade på ett kompletterande sätt att förklara det svenska offensiva agerandet i Afghanistan. Intervjuer hade dock troligtvis åskådliggjort förekomsten av hegemonisk maskulinitet på ett bättre sätt. Framförallt genom att de hade kunnat visa på nedvärderandet av icke önskvärd beteende på ett tydligare sätt, en aspekt som sakades i det valda materialet. Intervjuer hade eventuellt även på ett tydligare sätt kunnat åskådliggöra de politiska motiv som låg bakom anpassningen under insatsen.

5.3 Fortsatt forskning

I flera av de rapporter som har utgjort materialet i denna undersökning återfinns förslag på förändringar inför kommande internationella insatser. Ett uppslag till fortsatt forskning är att undersöka i vilken utsträckning dessa har implementerats i den svenska insatsen i Mali.

Om en önskar att bygga vidare på de slutsatser som presenteras i denna uppsats så hade exempelvis intervjustudier varit en framkomlig väg för att fördjupa förståelsen. Då framförallt för det svenska offensiva agerandet under insatsen och hur detta diskuterades i insatsområdet. Insatsen i Afghanistan är även i andra hänseenden en i stort orörd källa för att undersöka Försvarsmaktens kultur och värderingar under skarpa förutsättningar.

5.4 Relevans för framtida yrkesutövning

Även här finns det två aspekter. Dels visar resultatet av undersökningen på att Försvarsmaktens personal när det egna och andras livet står på spel handlar irrationellt och offensivt. Detta visar på styrkan i den offensiva kulturen som råder inom Försvarsmakter. En kultur som av etiska skäl måste åskådliggöras tydligare och i viss mån även motverkas. Analysen visar att det finns eller har funnits en kultur som gör att personal tar stora risker med sitt egna och andras liv för att agera offensivt, utan att det bär mot den givna uppgiften. En inställning som är svår att förena med ett gott ledarskap som officer och den ansvarsvarsroll som detta innebär.

På ett högre plan berör uppsatsen relationen mellan den politiska ledningen och Försvarsmakten. En relation där Försvarsmakten inte har klarat av att hävda sitt intresse och ta sitt ansvar. Förhoppningsvis så är den nya generationens förhoppningsvis mer analytiska och kritiska officerare en del i lösningen på båda dessa problem.

Litteratur och referensförteckning

Borton, N.R.M. The 14th army in Burma: A case study in delivering fighting power. *Defence Studies*, Vol.2(3) (2002): 27–52. <https://doi.org/10.1080/14702430208405039> (Hämtad 2018-04-02).

Bryman, Alan. Översättning: Nilsson, Björn. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2.uppl. Malmö: Liber, 2011.

Carrier, Richard. Some Reflections on the Fighting Power of the Italian Army in North Africa, 1940–1943. *War in history*. Vol.22(4) (2015): 503–528. sagepub.co.uk/journalsPermissions.nav (Hämtad 2018-04-02).

Echevarria II, A.J. The 'Cult of the Offensive' Revisited: Confronting Technological Change Before the Great War. *Journal of Strategic Studies*. Vol.25(1) (2002): 199-2014. <https://doi.org/10.1080/714004043> (Hämtad 2018-03-20).

Esaiasson, Jonas. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik. Towns, Ann. Wängnerlund, Lena. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5.uppl. Stockholm: Wolters Kluwer, 2017.

Farrell, Theo. Osinga, Frans. Russell, James A. (Red.). *Military adaption in Afghanistan*. Stanford: Stanford University Press, 2013.

Flyvbjerg, Bent. Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry*. Vol. 12(2) (2006): 219–245. <http://qix.sagepub.com> (Hämtad: 2018-04-02).

French, David. *Raising Churchill's army: The British Army and the war against Germany, 1919-1945*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2001. E-bok.

Jansson, Anders. Walldén, Mats. Gyhagen, Pontus. Bilaga – Del 1 Taktiska och stridstekniska erfarenheter Afghanistan 2009–2012. Rapport/Försvarsmakten, Markstridsskolan. Markstridsskolan, 2015.

Marklund, Jenny. Torbjörnsson, Daniel. Erfarenheter Afghanistan: Försvarens erfarenheter från den militära insatsen i Afghanistan. Rapport/Försvarensmakten, 2016.

Matthew, David. Sutton, Carole D. Översättning: Torhell, Sven-Erik. *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur, 2016.

Snyder, Jack. Civil-Military Relations and the cult of the offensive, 1914 and 1984. *International Security*. Vol.9(1) (1984): 108–146. <http://www.jstor.org/stable/2538637> (Hämtad: 2018-03-20).

Thurén, Torsten. *Källkritik*. 3.uppl. Stockholm: Liber, 2013.

Tingsgård, Tore. Betänkande. SOU 2017:16. *Sverige i Afghanistan 2002–2014*.

Totalförsvarets forskningsinstitut. Det är på riktigt nu! Hur det svenska ISAF-deltagandet har påverkat Försvarensmakten. Rapport/Totalförsvarets forskningsinstitut. Totalförsvarets forskningsinstitut, 2015a.

Totalförsvarets forskningsinstitut. Erfarenheter av väpnad strid i Afghanistan. Rapport/Insatsledningens avdelning för erfarenhetsanalys, Försvarensmakten. Insatsledningens avdelning för erfarenhetshantering, 2015b.

Van Creveld, Martin. *Fighting power: German and U.S. army performance, 1939-1945*. Westport: Greenwood Press, 1982.

Van Evera, Stephan. The cult of the offensive and the origins of the first world war. *International Security*. Vol.9(1) (1984): 58–107. <http://www.jstor.org/stable/2538636> (Hämtad: 2018-03-20).

Weissmann, Mikael. Ahlström, Peter. Endast genom anfall kan ett avgörande nås: Varför dominerar offensiven militärt taktiskt tänkande?. *Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift*. Vol.2 (2017): 6–18.

<http://fhs.diva-portal.org/smash/get/diva2:1130744/FULLTEXT01.pdf>

(Hämtad: 2018-04-02).

Wilcox, Lauren. Gendering the cult of the offensive. *Security Studies*. Vol.18(2) (2009): 214–240. <http://www.tandfonline.com/loi/fsst20> (Hämtad: 2018.03-20).